

25 мая гэтага года споўнілася трыццаць год з дня смерці вялікага беларускага паэта Максіма Багдановіча.

Максім Адамавіч Багдановіч належыць да ліку выдатнейшых беларускіх пісьменнікаў-класікаў пачатку XX стагоддзя. Яго літаратурная творчасць—з'ява ў вышэйшай ступені выдатная ў развіцці духоўнай культуры нашага народа. Яна грунтоўна ўвайшла ў скарбніцу класічнай беларускай літаратуры, як яе залаты фонд, і творы Максіма Багдановіча стаяць побач з творамі карыфеяў нашай айчынай паэзіі і творцаў сучаснай літаратурнай беларускай мовы—Янкі Купалы і Якуба Коласа. Нарадзіўся Максім Багдановіч 27 лістапада (ст. ст.) 1891 года ў горадзе Мінску ў сям'і буйнейшага ў свой час, перадавога беларускага вучонага-этнографа і гісторыка, блізкага прыяцеля Максіма Горкага і дзеяча партыі «Народная Воля»—Адама Юр'евіча Багдановіча. Маці паэта таксама паходзіла з беларускага асяроддзя. Бацька яе быў наглядчыкам Ігуменскай павятовай больницы.

Ёй удалося скончыць вышэйшыя настаўніцкія жаночыя курсы ў Пецярбурзе і некаторы час займацца педагогічнай практыкай.

Бацька паэта паходзіў з тыповай беларускай сям'і Бабруйскага павета. Ён быў сапраўдным інтэлігентам з народа, якому цаню папярэдніх намаганняў і ўпорства ўдалося набыць адукацыю і дасягнуць вяршынь навукі.

Максім Багдановіч выхоўваўся ў атмасферы глыбокай пашаны да беларускага народа. З маленства ён ведаў яго гора, любіў яго нчыра і ахвяраваў усяго сябе справе народнай. Ён рана пазнаёміўся з беларускім фальклорам, які збіраў яго бацька. Іменна цудоўны свет беларускага фальклора, з якім Максім Багдановіч пазнаёміўся, зачароўваў будучага паэта, натхняў яго на паэтычную творчасць і наклаў яркі адбітак не толькі на яго літаратурны стыль, ён лёг і ў аснову многіх яго твораў.

Максіму Багдановічу было шэсць месяцаў, калі бацька яго пераехаў у Гродню. Тут праходзілі яго дзіцячыя гады. Тут ён зазнаў і першае гора — пшчгадовым хлопчыкам страціў сваю маці.

Неўзабаве бацька паэта быў пераведзен на службу ў Ніжні-Ноўгарад, дзе ў 1902 годзе Максім Багдановіч паступіў у гімназію і правучыўся да 1907 года. У часе рэвалюцыйнага руху 1905 года ён прымае актыўны ўдзел у студэнцкіх сходках і дэманстрацыях.

Толькі ў 1911 годзе Максіму Багдановічу ўдаецца скончыць гімназію ў Яраслаўлі.

СЦЯПАН МАЙХРОВІЧ

МАКСІМ БАГДАНОВІЧ

Гэты-ж год з'яўляецца надзвычай значальным і ў літаратурнай творчасці Максіма Багдановіча: ужо дарослым чалавекам ён пабываў у роднай Беларусі, блізка пазнаёміўся «з доляй горкай», бытам і жыццём народа і адлюстравваў усё гэта ў цэлым цыкле вершаў. Ён наладзіў блізкія сувязі з рэвалюцыйна-дэмакратычнымі дзеячамі, блізка сышоўся з Янкам Купалам, Ядвігінём Ш., Якубам Коласам, Пёткай, Палуянам і многімі іншымі. Янка Купала быў першым, хто ўгадаў у Багдановічу выдатнага паэта.

У гэты час Максім Багдановіч многа піша. Разам з тым яго не пакідаюць мары аб вышэйшай адукацыі. Аднак не маючы матэрыяльнай магчымасці паступіць на філалагічны факультэт Пецярбургскага ўніверсітэта, ён паступае ў Яраслаўскі юрыдычны ліцэй. Вузкія праграмы ліцэя не маглі, зразумела, задаволіць шырокіх культурных інтарэсаў паэта. У гэты час ён многа працуе над павышэннем сваёй літаратурнай адукацыі, вывучае замежныя мовы і дасягае таго, што свабодна валодае прэчаскай, лацінскай, французскай, нямецкай мовамі, і актыўна перакладае на беларускую мову Авідыя і Гарацыя, Пушкіна і Гейне, Верлена і Верхарна, Некрасава і Шэўчанка.

У Яраслаўлі Максім Багдановіч наладжвае цесную сувязь з радыкальна пастроенымі рэвалюцыйнымі коламі перадавой рускай інтэлігенцыі, актыўна ўдзельнічае ў дэмакратычным друку. Але-ж яго цягне на радзіму Беларусь. Ён імкнецца аддаць ёй усяго сябе, прысвяціць ёй усе сілы сваёй душы. У 1916 годзе пасля сканчэння ліцэя мы бачым Максіма Багдановіча ў Мінску. Тут ён працуе сакратаром «Губернскага харчовага камітэта», разгортвае велізарную дзейнасць па аказанні дапамогі ахвярам першай імперыялістычнай вайны. Адначасова ён праводзіць вялікую масава-палітычную работу нацыянальна-вызваленчага значэння, накіраваную на звяржэнне самадзяржаўя.

Аднак, нядоўга прышлося паэту працаваць на роднай ніве: дачасная смерць вырвала паэта з жыцця, і ён у поўным росквіце сваёй паэтычнай дзейнасці памірае 25 мая 1917 года ў Ялце, даўша ад роднай Беларусі, якую так гарача любіў цёплай любоўю вернага сына.

За 10 год літаратурнай дзейнасці Максім Багдановіч напісаў надзвычай многа

вершаў, навуковых, гістарычных літаратурна-крытычных артыкулаў. Пісаць ён пачаў у раннім узросце. У 1907 годзе ў № 24 «Нашай Нівы» быў надрукованы яго першы твор «Музыка».

З таго часу яго імя не сыходзіць з старонак як гэтага, так і іншых беларускіх выданняў. Першы зборнік вершаў паэта «Вінок» вышаў у свет у 1913 годзе. Поўны збор яго твораў у двух томах вышаў у выданні Беларускай Акадэміі навук у 1927—1928 гадах. Затым у 1940 годзе Дзяржаўнае Выдавецтва пры СНБ БССР выпусціла зборнік яго мастацкіх твораў.

Творчасць Максіма Багдановіча ацэненая нашым народам, як вялікі ўклад у развіццё беларускай культуры. Яна пазначыла прыцягвае ўвагу народных мас, даследчыкаў і гісторыкаў мастацтва і літаратуры.

Яго творы глыбока праўдзівыя і высока мастацкія. Свой талент ён прысвяціў барацьбе беларускага народа за сваё вызваленне з-пад уціску царскага самадзяржаўя. Паказваючы жабрацкае, паднявольнае існаванне беларускага народа ў дарэвалюцыйны час, Багдановіч даў глыбока праўдзівы малюнак жыцця беларускай вёскі з усімі жахамі яе існавання.

Паэта глыбока хвалявала грамадская несправядлівасць, якая асудзіла народ на павольнае, цяжкае мучэнне. Ён глыбока верыць, што старое павінна пайсці на злом, бо такі прысуд гісторыі старому свету. Паэт бачыў зару-зараніцу народнай справядлівасці. Усё гэта надавала бадзёрае, жыццярэднае гучанне яго паэзіі і вызначала мастацкія сродкі і вобразныя прыёмы, якімі ён карыстаўся. Мілагучнасць, чароўная напеўнасць, вобразаў, падпарадкаваная агульнай задуме, прастата і яснасць стылю і мастацкіх сродкаў з яркай адзнакай вуснай народнай творчасці, глыбокая вера ў зару вызвалення з-пад гнёту царызма, — такая вось асаблівасць паэзіі Максіма Багдановіча.

Бадзёры, жыццярэдны характар паэзіі Максіма Багдановіча вызначаецца тым, што ён верыў у хуткае падзенне самадзяржаўя пад ударамі народных мас, і ён усклікае:

Ты не згаснеш, ясная зараначка,
Ты яшчэ асвеціш родны край.
Беларусь мая! Краіна — браначка!
Устань, свабодны шлях сабе шукай!

Цэнтральнае месца ў літаратурнай спадчыне Максіма Багдановіча займаюць вершы, якія выказваюць пратэст супраць самадзяржаўя і мару аб грамадзянскай свабодзе. У гэтым сэнсе верш «Над магілай мужыка» можна назваць праграмным творам паэта. Ён імкнецца пранікнуць у таямніцы гора народнага і разгадаць яго прычыну. Праводзячы рэзкую мяжу паміж

беднымі і багатымі, якія гвалтоўна прысвоілі сабе і працу і час селяніна, паэт у яркіх вобразах малюе цяжкую карціну паднявольнага існавання беларускага селяніна, душу якога абакралі і зрабілі яго рабам, і лёс якога — катаржная праца на эксплаататараў і смерць ва ўзнагароду.

Паэт яскрава бачыць прычыны «гора грамадскага» ў процілегласці інтарэсаў бедных і багатых, і ён, звяртаючыся да багачоў, кідае ім у вочы:

Дзякуй, пане, бо пазнаў ад вас і я,
Не на трох кітах трымаецца зямля.
Згода, згода, бо здаецца неяк мне,
Што трымаецца яна на нашай-жа
спіне—

на спіне гаротнага беларускага людзю.

Сваю ролю паэт і грамадзянін Максім Багдановіч бачыць у тым, каб не толькі ўскрываць пакровы жыцця, дапамагаць народу шырай і глыбей зірнуць на сваё

рабскае становішча, нацыянальнае і сацыяльнае прыгнечанне («Мяжы», «Народ, беларускі народ» і іншыя), але і ўсім гарачым сэрцам сваім клікаць яго на бой супроць старога свету, зла і прыгнечання. Яго хваляюць глыбока патрыятычныя матывы барацьбы за лёс сваёй радзімы. Усім сэрцам вернага сына ён жадае ёй сацыяльнай справядлівасці, якая выключае існаванне бедных і багатых.

Паэт выносіць бязлітасныя прысуды з'явам жыцця, не адпавядаючым інтарэсам народных мас. Яго вершы на гэту тэму прасякнуты вялікай сілай ідэйна-мастацкага ўздзеяння. Яны праўдзівыя таму, што паэт з вялікай сілай мастацкага паказу жыцця ўмеў глыбока выказаць пачуцці і імкненні народных мас сваёй эпохі. Паэт паўстае супроць зла і гвалту старога свету і ў чаруючай рознастайнасці форм увасабляе вечна хваляющую яго ідэю—

ідэю барацьбы з самадзяржаўным дэспатызмам. Ён заклікаў народ, каб «змаганца з нядоляй ішоў, каб нішчыў самадзяржаўны лад, дзе чалавека чалавек бязлітасна прыгнечас».

Паэт пакінуў нам многа твораў, прысвечаных сацыяльна-палітычным тэмам («Мяжы», «Зразаюць галіны таноў», «З песень беларускага мужыка», «Край мой родны, як выкліканы богам» і цэлы шэраг іншых).

Максім Багдановіч сапраўды народны паэт. Ён любіў свой народ палкай любоўю вернага сына і прысвяціў яму ўсе гарачыя парывы душы сваёй. Ён ведаў яго цяжкую долю і, будучы прыхільнікам перадавой грамадскай думкі свайго часу, адлюстравіў інтарэсы народных мас, клікаў гэтыя масы на ранучы бой за лепшую долю для народа.